

Milyen teendőkre hív Ferenc pápa „szinódus utáni” apostoli buzdítása? (Tomka Ferenc)

1) Az Amoris Laetitia (AL) apostoli buzdítás a két megelőző *családszinódus anyagát foglalja össze*. Ezt jelzik a buzdítás címében is a „szinódus utáni” szavak, valamint a 136 hivatkozás a két szinódus záródokumentumaiból, vagyis a 2014-es rendkívüli szinódust záró *Relatio Synodiból* (RS), és a 2015-ös rendes szinódust összefoglaló *Relatio Finalisből* (RF). Az apostoli buzdítás egészében is a szinódusra épül, és idézi a szinódusi *dokumentumok legfontosabb gondolatait* (elsősorban a 2., 6., és 8. fejezetben), de ki is egészíti azokat mély és nagyon gyakorlatias lelkipásztori és spirituális szempontokkal (különösen az 1, 4-5 és 9. fejezetben). Pl. a 4. fejezet végigvezet Szent Pál szeretet-himnuszának sorain, alkalmazva azokat a családi életre, a párkapcsolatra. – Később szól a párbeszéd, a kommunikáció és a minőségi idő fontosságáról. Olyan gyakorlati tanácsokat is ad, amelyekkel esetenként a pápai beszédekben találkozhattunk: „A családban 3 kulcsszó van, amelyeket használnunk kell: ’Megengeded?’, ’Köszönöm!’, ’Bocsánat’. Ismételjük e szavakat minden nap!” (AL 133).

Idézzük fel a kilenc fejezet címét, amelyek világosan utalnak a fejezetek tartalmára:

1. Isten Szava világosságánál (8–30.)
2. A családok valósága és kihívásai (31–57.)
3. Jézusra fordított tekintet: a család hivatása (58–88.) (az egyház tanításában)
4. A szeretet a házasságban (89–164.)
5. A szeretet, mely termékenyvé válik (165–198.)
6. Néhány lelkipásztori távlat (199–258.)
7. Megerősíteni a gyermekek nevelését (259–290.)
8. Elkísérni, megkülönböztetni és integrálni a törekenységet (291–312.)
9. Házastársi és családi spiritualitás (313–325.)

2) A korábbi egyházi dokumentumokból vett idézetek utalnak arra is, mennyire *szerves folytatása az AL az egyház korábbi tanításának*.¹ Ha ezt felfedezzük, elgondolkozva vehetjük tudomásul, mily kevésbé közismert az Egyháznak eddig megfogalmazott tanítása a házasságról, családról és a kapcsolatos kérdésekről.

- A dokumentum nemzetközi visszhangja általában nagyon pozitív, de hallunk olyan hangokat is, amelyek azzal vádolják a szinódust, Ferenc pápát, hogy eltértek az egyháznak vagy az előző pápák tanításától. Ezt hallva eszünkbe juthat, hogy Szent XXIII. János pápa óta ez a vád minden pápával szemben elhangzott.²

3) Az apostoli buzdítás címe - *A Szeretet öröme* (Amoris Laetitia) - emlékeztet a pápának az *Evangélium öröme* (Evangeliium Gaudium) kezdetű első apostoli levelére. Ebből is sugárzik a hit, a remény, és a meghívás a család és a családi élet szépségének és örömeinek felismerésére, és az erről való tanúságtételre.

---

¹ Idéz a II. Vatikáni Zsinatnak, az előző pápáknak és sok püspöki karnak - pl. Ausztrál, Olasz, Spanyol, Latin-Amerika, Kenya, Mexikó – dokumentumaiból. A házasságról való tanítás fejlődésébe és kérdéseibe összefoglaló betekintést ad Szabó Ferenc új könyve: *Házasság és család Krisztus fényében*. Jezsuita kiadó, 2015

² Ein Bruch mit der Lehrtradition – Robert Spaemann über Amoris Laetitia CNA 2016, ápr. 28

4) A dokumentumot áthatja az *irgalmasság* evangéliumi lelkülete. A pápa többször nevezi gondviselésszerűnek, hogy az *irgalmasság jubileumi évében* írhatta ezt a buzdítást (AL 307-312). Ennek értelmében hív meg – sajátosan a 8. fejezetben –, hogy az evangéliumi család-ideál kisebbitése nélkül, lelkipásztorkodásunkat az irgalom hassa át mindazon családi formációk iránt is, „amelyek nem teljesen felelnek meg az evangéliumi ideálnak” (AL 5, 308). – Ez a hang meghatározója a szinódus püspökök által megfogalmazott záró-dokumentumának is. – Az irgalmassággal is kapcsolatos, hogy a pápa többször meghív a szabályok merev (olykor farizeusi) követése helyett *a lelkek megkülönböztetésére*, az inkulturációra (vagyis az adott kultúrának a figyelembevételére), és az integrációra (a peremen levő személyek szeretettelgi befogadására)

5) A buzdítás alap jellemzői közé tartozik a kijelentés-meghívás: hogy a *családok pasztorációjának fő szereplői legyenek maguk a családok*. Ennek elérése azonban, mondja a Szentatya (a jelenlegi, még túlzottan pap-centrikus Egyház esetében) „az Egyháztól *missziós megtérést* kíván”, amely feltétele annak, hogy „ne hagyja a dolgokat úgy, ahogy jelenleg vannak” (AL 200; EG 25). Továbbá ehhez szükség van, „a családok felé irányuló erős *evangelizációs és kateketikai erőfeszítésre*, amely ebbe az irányba segíti őket” (AL 201).

Irányelvek – amelyek új cselekvésre hívják az egész Egyházat

- Az AL szakszerű, és egyúttal minden családhoz, minden keresztényhez szóló pápai-szinódusi dokumentum. A téma nagysága miatt az alábbiakban a buzdításnak csak azon szempontjait emeljük ki, amelyek konkrét cselekvésre hívják az Egyházat: a lelkipásztorkodást, a családokat, a plébániákat.

- A buzdítás hangsúlyozza, hogy oly nagy különbségek vannak a világ egyes területei között pl. egy afrikai vagy egy európai egyházmegye között (AL 300), hogy a konkrét döntések meghozatala a helyi ordináriusok vagy püspöki karok feladata. A pápa tehát a *kollegialitás szellemében az ilyen döntéseket a helyi egyházakra bízta* (AL 199).

Ezzel is összefügg, hogy a szinódus zárodokumentumának egyes útmutatásai konkrétan, mint a pápai buzdításé. Ezek az útmutatások inkább az un. 1. világ országainak lelkipásztori kérdéseire adnak választ. Ezért az ilyen – a hazai egyházunkra is nyilvánvalóan érvényes – irányelveket az alábbiakban idézzük.

1) Központok és képzések – a család érdekében (AL 202-204)

A dokumentumban megfogalmazott, és az alábbiakban összefoglalt feladatok megvalósítása egyrészt a főpásztoroknak, lelkipásztoroknak, családjért dolgozó munkatársaknak ad új konkrét feladatokat. Másrészt ezek felhívják minden plébánia-, lelkipásztor-, minden család és keresztény figyelmét a nevezett témák fontosságára, illetve arra hogy ki-ki helyzetének megfelelően máris tegyen lépéseket ezen elvek-célok megvalósításáért.

A főpásztoroknak adott a lehetőség, hogy a szinódus által megadott szempontokat feldolgozzák, még pedig úgy, hogy ha a jelenleg is működő egyházmegyei képzéseket e célra hasz-

nálják fel, (amint ez néhány egyházmegyénkben már el is kezdődött). Hasonlóképp a plébániák, a család-mozgalmak adott alkalmait e célokra fel lehet használni.

a) *A család-gondozók képzése*

A szinódus, majd a pápai levél kiemeli, hogy a családok gondozására új és szakszerű **képzések** által kell felkészíteni az abban résztvevőket. Ezzel kapcsolatban több tanácsot, előírást fogalmaz meg:

Ha a család az Egyház alapsejtje, a hit első nevelője, akkor *a lelkipásztorkodás elsőrendű feladata, hogy „nagy figyelmet szenteljen a házasoknak”* (AL 200-204).³

1. A pápai buzdítás többször ismétli, hogy a szinódust előkészítő, nemzetközileg szétküldött kérdésekre sokan válaszolták, hogy a családi étellel, jegyesoktatással foglalkozó személyek gyakran *nincsenek eléggé kiképezve* a területen (AL 202-204). Ezért hangsúlyozza, hogy azoknak, akik az apostolkodás e formájával foglalkoznak, „megfelelő **képzést kell kapniuk**. A papokat, a diakónusokat, a szerzeteseket és szerzetesnőket, a hitoktatókat és a többi lelkipásztori munkatársat alaposabban kell képezni a családdal kapcsolatos feladatok terén” (AL 202).

2. „A **szeminaristáknak** tágabb körű és interdiszciplináris **képzésben kell részesülniük** a házasságról, az eljegyzésről, és nem csupán ezek elméletéről. Jelen képzésük nem mindig teszi képessé őket arra, hogy saját pszichoaffektív valójuknak megfelelően kifejezzék magukat. Egyesek magukon hordozzák sérült családjaik sebeit is. Ezért szükséges biztosítani számukra az érlelődést, hogy mint a jövő pásztorai birtokolják azt a pszichikai egyensúlyt, amelyet feladatuk megkíván.” Ezért fontos, hogy családok is kísérjék a seminaristák és a papság fejlődését. „Ilyen értelemben egészséges, ha a szemináriumi élet kapcsolódik a plébániai élethez, s ez lehetővé teszi, hogy szorosabb kapcsolatba kerüljön a családok valóságával. A világiak és a családok jelenléte mellett a papképzésben kifejezetten szükség van a *női jelenlétre* is”. Érett házasság nők jelenléte segítse felkészíteni a teológusokat a nőekkel való folyamatos kapcsolatra, amely feladatuk lesz a lelkipásztorkodásban (AL 203).

3. „A nemzetközi konzultációra adott válaszok határozottan jelzik annak fontosságát is, hogy (a lelkipásztorokkal együtt) a családok lelkipásztori gondozásának **laikus munkásai is vegyenek részt a képzésükre szolgáló kurzusokon**, amelyek alkalmassá tehetik őket arra, hogy a házasságra való felkészítés útját beillesssék az egyházi élet tágabb dinamikájába.” (AL 204; RF 61)

Az ilyen képzésekbe „fontos **bekapcsolni családgondozást végző szakembereket**, pszichológust, szexológust, családi tanácsadókat, valamint olyan szakembereket, akik a családban való erőszak vagy szexuális visszaélés gyógyítására” is irányt tudnak adni (AL 204).

„Ezek mellett mindig alapvető érték és feladat marad a **lelki vezetés**, mint merítés az Egyház felmérhetetlen lelki kincstárának forrásából, valamint a bűnbánat-, a **kiengesztelődés szentségéhez** való vezetés.” (2004)

b) *Egyházmegyei képzési központok*

³ Ezt több egyházi dokumentum megfogalmazta már, pl. PO 6, GS 52; 48,17; FC 70, 73; 53,61 stb.

A kérdésre, hogy az apostoli buzdítás fényében mi a helyi egyházak feladata, Erdő Péter bíboros, mindkét szinodus főrelátora ezt válaszolta: „Az egyik a *tanácsadás és segítségnyújtás* a házassági krízisben levőknek, a másik a polgárilag elvált és újrահázasodottak kísérése, illetve az egyházi házasság *érvényességének felülvizsgálata* azokban az esetekben, amikor valószínűsíthető, hogy az érvénytelen. E feladatok megfelelő ellátása érdekében *tanácsadó szolgálatot* kell kiépíteni”, és fel kell használni a családközösségek segítségét is.

1. Az apostoli buzdítás többféle egyházmegyei, vagy országos szintű **képzés** létrehozását tartja szükségszerűnek.

Ferenc pápa már EG apostoli levelében is hangsúlyozta, hogy: „az Egyháznak be kell vezetni tagjait, – papokat, szerzeteseket, világiakat – a *'kísérés művészetébe'*, hogy megtanulják levetni sarujukat a másik szent földje előtt.” Szavait idézi a szinodus záródokumentuma, és hozzáfűzi: „A kísérés kimondottan **erre felkészített** papokat (szerzeteseket, világiakat) igényel. Tehát olyan **központok felállítására** van szükség, **ahol megtanulják a kísérést**, valamint azt, **hogyan lehet gondoskodni az összes családról**, különösen is figyelve a nehéz helyzetben levőkre” (AL 242, RF 78). – A családgondozás és a képzések érdekében „ajánlatos, hogy az **egyházmegyei család-hivatal és a többi pasztorális központ** intenzívebbé tegye együttműködését” (RF 61).

Magyarországon rendkívüli segítséget jelent a Semmelweis Egyetemen elérhető mentálhigiénés képzés. Ezen sok lekipásztor is részt vesz, és elsajátíthatja a kapcsolatteremtés és kommunikáció bizonyos alapvető szabályait. Ezek pótolhatatlanul fontosak volnának a nehezen kommunikáló papjelöltek vagy lekipásztori munkatársak számára. Reméljük, hogy eljön annak az ideje, amikor a teológusok oktatásának is természetes részévé válnak ezek a képzések (vö. EG 169, 171-172).

2. A családok segítésének első helye a **plébánia**. Ezért **„szükség van olyan speciális központok felállítására**, ahol papok, szerzetesek és világiak **megtanulják, hogyan kell gondoskodni az összes családról**, különösen odafigyelve a nehéz helyzetben levőkre (RF 77).

A magasabb szintű képzések egy részének az a célja, hogy a bennük részesedők továbbdassák ismereteiket a plébániák családjainak, párjainak.

3. A válás-kutatások mutatják, hogy olyan párokat, akik már elhatározták a szakítást, a család-szakemberek **az esetek többségében meg tudják menteni a válásról**. A szinodus és a pápai buzdítás is többször kijelenti: A súlyos családi-házassági feszültségekben „a tapasztalat mutatja, hogy megfelelő segítséggel jelentős százalékban le lehet győzni a házassági kríziseket”. Vannak esetek, amikor a csoportok, és ismerős családok segítségével túl **„külső és szakemberű segítségre is szükség van”** (AL 236). Ezért különösen sürgős feladat, az olyan **„szolgálat létrehozása**, amely a sebzett házassági kapcsolatokkal foglalkozik.” (AL 237)

4. A pápai buzdítás több szempontból is megismétli az iménti felhívást: A sebeket hordozó vagy elvált párok pasztorációja is az irgalmas Egyház fontos feladata. Ez is megkívánja, hogy **„az egyházmegyekben hozzanak létre olyan központokat, amelyek a meghallgatásra és a közvetítésre specializálódnak”** (AL 242).

A házasságok érvénytelenné nyilvánítása egyházmegyei szinten ugyancsak „feltételezi az elegendő létszámú papokból és laikusokból álló **személyzet felkészítését**, akik **elsődlege-**

sen ennek az egyházi szolgálatnak szentelik magukat. Szükséges, hogy az elvált vagy krízisben levő párok rendelkezésére olyan **szolgálatot** bocsássunk, **amely információt-, tanácsot ad, felek közötti közvetítést végez,** s amely foglalkozik olyan személyekkel is, akik a házassági pert előkészítő utat keresik.” (AL 244; Vö. Mitis Iudex 2-3).

Magyarországon bizonyára volna **lehetőség** – társadalmilag szükségszerű, **közcélú feladattá** nyilvánítani a szinódus által legfontosabbnak kijelentett képzési és munkaterületeket, és így biztosítani a benne foglalkozók megfelelő bérezését! (A **Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézetben** kezdődött kutatás arról, milyen nagy kiadást jelentenek a válások az állam számára.)

2) Felkészítés a házasságra

A plébániai élet és a lelkipásztorkodás közismert feladata a jegyesek (illetve házasság előtt állók) felkészítése a házasságra. A szinódus jelentős, és esetenként új szempontokat ad ezzel kapcsolatban, noha már Szent II. János Pál pápának a Familiaris Consortio c. apostoli buzdítása (az 1980-as családdal foglalkozó szinódus munkájának összefoglalása) sok és részletes útmutatást adott e témában, amelyeknek megvalósítása azonban hazánkban még csak néhány helyen kezdődött el.

a) Távolabbi felkészítés

Az AL is kijelenti, csatlakozva a FC hasonló felhívásához, hogy a nemiségről való helyes látásmód kialakítása és a házasságra való felkészülés-felkészítés a kisgyermekkorban kezdődik, és legnagyobb hatással a családi nevelés és példa van rá (AL 204). E felkészülésnek tehát a gyermek- és iskoláskorban a családban kell kezdődnie, a serdülőkorban folytatódnia, és csak a végső harmadik állomása a jegyesek felkészítése. A szülők, hitoktatók, katolikus iskolák feladata humánus-keresztény képet kialakítani a növekvő gyermekben, majd a serdülőben a szexualitásról, valamint a helyes párkapcsolatról, a házasság felé vezető biztos útról (AL 202-203).

A pápai buzdítás arra is joggal hív, hogy biztosítsunk a fiatalok számára különböző *távolabbi felkészülési alkalmakat*, amelyek érlelik bennük az igazi szeretetre való képességet. Hasznos segítséget nyújthatnak az „együtt-járók” csoportjai, illetve találkozók, konferenciák, amelyek a nemiséggel, házassággal kapcsolatos témákról szólnak, amelyek érdeklik a fiatalokat (AL 208). Ezek képessé tehetik őket arra is, hogy szembeforduljanak környezetüknek elmentés irányban sodró erejével, sőt képessé arra is, hogy tanúi legyenek a helyes szemléletnek.

b) Képzések a nemi, szexuális nevelés céljával

Bár a nemi élet terén való- és a házasságra nevelés elsődlegesen a család feladata, mégsem csak család a felelős érte, hanem a plébánia, a hitoktatás, a keresztény nevelési intézmények is (AL 207).

A szinódusi dokumentum kijelenti, hogy **külön kurzusokat kell tartani a lelkipásztorok, szerzetesek, hitoktatók és mindennemű** gyermeknevelési és családgondozói hivatásra ké-

szülők számára e témában. (Láttuk, hogy Ferenc pápa a szinódussal együtt a papjelöltek képzésében is új helyet kíván adni e témáknak.) (RF 61)

Továbbá „szükség van kiegészítő pasztorális kurzusok kialakítására egyének és párok számára, különösen odafigyelve a pubertásra, - serdülőkorra, amelyek segítenek a szeretetben megélt szexualitás szépségének felfedezésében”, illetve a *jelenleginél jobb* házasságra való távolabbi és közelebbi *felkészítésre* (RF 58 vö. 56, 57).

Képzés az egyházi nyelv megújítására – a szexualitás témában

„Az egyházi nyelvnek át kell alakulnia... A hitigazságok kinyilvánításának azt az élményt kell felébresztenie, hogy a család evangéliuma (a családról, házasságról szóló tanítás) *az ember legmélyebb kérdéseire ad választ*... Ne csak normákról-elvárásokról beszéljünk, hanem mutassunk be értékeket, és így az ő keresésükre válaszoljunk, amelyeket tapasztalunk a legszekularizáltabb vidékeken is (AL 201).

„Az új és megfelelőbb nyelvezet szükségessége különösen megmutatkozik, amikor be akarjuk vezetni a gyermekeket és a serdülőket a *szexualitás témájába*, és át akarunk adni olyan fogalmak mondanivalóját, mint az odaadás, hitvesi szeretet, hűség termékenység, utódnemzés.” Az ilyen témákról való beszéd „sok szülőnek, nevelőnek és a lelkipásztorkodásban résztvevő személynek is nehézséget okoz”, ezért **erre külön tanítani kell őket**. „Olyan új **nyelvre van szükség**, amely a biológiai szexualitás természetét összekapcsolja a kölcsönösen gazdagító komplementaritással, a barátsággal, szerelemmel, valamint a férfi és a nő önátadásával.” (AL 280-282)

Magyar egyházunkban vannak olyan úttörő kezdeményezések, amelyeken a szülőket elkezdték már képezni arról, miként tudnak beszélni a nemiségről, szexualitásról gyermekeikkel, a házasság távlatában. Vannak, akik programokat dolgoztak már ki, és másokkal együtt alkalmazzák ezeket a 14 év alatti majd a 14 év feletti gyermekek ilyen képzésének terén.⁴ De országos szinten nagy lemaradás mutatkozik e téren, és a pápa figyelmeztet, hogy a témában súlyos a felelőssége a *lelkipásztorkodásnak, a katolikus iskoláinknak, egyházi előljáróinknak*. Az AL kétszer is megismételi a kérdést-felhívást: „*Túlságosan könnyen vettük a szexuális nevelés kihívását*” (AL 282), és ennek is eredményeként, a „szexuális forradalom” hatásainak terjedésével is arányban, egyre több fiatal hagyja el az Egyházat, és útja a tönkrement házasság felé.

c) Javítani kell a jegyesoktatást

A szorosan vett jegyesi felkészítések módját és részleteit a helyi egyházak, egyházmegyék határozzák meg (AL 207). De a **felkészítésnek teljesen meg kell újulnia**, mondja a szinódus, és jelentette ki többször Ferenc pápa is.

„A keresztény házasságot nem lehet kulturális hagyományra vagy pusztán jogi megállapodásra lefokozni. Ez Isten valóságos meghívása, amely alapos **végiggondolást, állandó imádságot és kellő érettséget igényel**. Ezért olyan felkészítő kurzusokra van szükség, amelyek oly

⁴ Vö. könyv alakban erről szól: Hortobágyiné Nagy Ágnes: Családi életre nevelés az oktatásban. (Családi-órákat segítő kézikönyv). Budapest, Sapientia. 2005. – A serdülők és nagyobb fiatalok számára: Tomka Ferenc: Biztos Út. Szerelemről, szexualitásról értelmesen. Budapest, Szent István Társulat, 2013

módon *kísérik* az egyént és a párt, hogy a *hit tartalmainak átadásához* kapcsolódjon az *egyházi közösség* élettapasztalata is... Ez megkívánja, hogy *javítsuk a házasságkötés előtti* – tartalmában olykor *szegényes – katekézist.*” (RF 57)

A jegyesek felkészítése sajátosan a plébánia feladata, és a plébánián élő családoké (AL 207-208).

A kurzusok *témáit ki kell bővíteni*, hogy az ne csupán az ismeretanyag átadása legyen, hanem „*a hitre és a szeretetre nevelés kurzusa*, mely illeszkedik a keresztény beavatás (*a katekumenátus*) folyamatába. – Ennek fényében emlékeztetni kell az erények fontosságára, köztük a *tisztaságéra*, mint a személyek közötti szeretetben való igazi növekedés feltételére. – A képzési útnak olyan jellegűnek kell lennie, hogy az az egyén és a pár *hivatásának tisztázására is irányuljon.*” És mint minden **katekumenális folyamatnak**, *be kell vezetnie a lelki élet alapjaiba, és az egyházi közösségbe* (AL 204).

A dokumentum felhívja a figyelmet arra, hogy a jegyesek Egyházba való bevezetése akkor lesz hatékony, ha hitben élő házaspárok kísérik őket. (A kísérés szerepe olyan, mint a katekumenátus folyamatában a „kezesé”. A kezes az, aki személyes szeretettel vezeti a rábízottat a hit elmélyítése és az egyházi közösség felé.) Ezért hív meg, hogy a felkészítő kurzusok vezetésében „olyan házaspárok is részt vegyenek, akik *képesek kísérni a jegyeseket az esküvő előtt majd a házasság első éveiben*” (RF 58; AL 207, 217). – Tehát nagyobb hangsúlyt kell fektetni pl. a jegyesoktatás során a velük kialakítandó „*személyes kapcsolatokra*”, amelyek „*hozzájárulhatnak ahhoz*” hogy közelebb **kerüljenek az egyházi közösséghez** és „*szívük fokozatosan megnyíljon Isten tervének teljességére*” (RF 58; vö. AL 207).

A dokumentum nem egy korábban megjelent útmutatásról szól, de a téma szellemében fel kell idéznünk: hogy a jegyesi képzés *katekumenális* jellegének eleme a **jegyesek megáldása**. A megáldás a jegyesek és a keresztény közösség kapcsolatát erősíti.⁵

d) Külön képzés a hitben járatlan-, és a már együtt élő házasulandók számára

Ma többnyire olyan párok kérnek keresztény házasságkötést, ***akik együtt élnek***. A szinódus buzdít, hogy a lelkipásztorkodás olyan felkészülési utat ajánljon számukra, amely elvezeti őket a hithez és házasság kegyelmének megértéséhez (RS 34-36) .

Vannak, akik úgy vélik, hogy a több éve együtt élők már biztosan ismerik a házassághoz szükséges tudnivalókat (ezért felesleges is különösen képezni őket). Ennek ellenkezőjét igazolja a tény, hogy az ilyen párok válási aránya jelentős. A pápai, szinódusi buzdítás is szól arról – és ez fontos és új lelkipásztori figyelmeztetés -, hogy a sok együtt élő csak belesodródik a házasságba, és nemcsak annak szentségi volta, hanem az igazi házassági elköteleződés is homályos számukra. Ezért írja elő, hogy nekik külön képzésre van szükségük. Ennek biztosítani kell, hogy elmélyülten átgondolhassák, mit jelent a házasság, mint életre szóló szeretetegység, és mit jelent a hit, valamint a szentség.

A szinódusi buzdítás azt is megállapítja, hogy a szerelmesekhez hasonlóan a több éve együtt élők esetében is gyakran megesik, hogy valójában nem ismerték meg egymást. A há-

---

⁵ Megjelent az 1984 kiadású Áldások Könyvében, majd a házasság rendjét tartalmazó hazai új kiadványban: A házasságkötés szertartásának új rendje 253-270; SZIT, Budapest, 2006

zasság szentségére felkészítő beszélgetéseknek tehát segítséget kell nyújtani abban is – és ez ismét fontos és új meghívás –, hogy *felismerjék különbözőségeiket, esetlegesen össze nem illő voltukat*; illetve lehetőséget kapjanak arra, hogy tapasztalt házaspárok segítségével szembenézzenek kapcsolatuk hiányosságaival és ismerkedjenek a javítás eszközeivel (AL 209).

3) A családi élet gondozása

a) Képzések a családok segítségének céljával

„A családok lelki vezetését az egyik plébániai szolgálatnak kell tekinteni. De kívánatos, hogy a **papság és a lelkipásztori segítők folyamatos képzése** során továbbra is gondoskodjanak az érzelmi és **pszichés éretté válás segítéséről**, mely elengedhetetlen számukra a *családok lelkipásztori kíséréséhez*” (RF 61)

Az AL a családgondozásnak több területéről szól:

„A **házasság első éveiben** különösen szükség van a lelkipásztori kísérésre. Ebben nagy segítséget nyújthatnak tapasztalt családok, az esetlegesen ott levő egyesületek, egyházi mozgalmak.” (AL 223)

„**Találkozási lehetőséget kell biztosítani a szülők képzésére**, és a családi **tapasztalatok egymás közti megosztására.**”

A pápai levél buzdít, hogy a szülők képzését szolgálja az is, hogy „*legyenek tevékenyen bevonva a keresztény beavatás szentségeire felkészítő programokba*, mivel ők gyermekeik első hitre nevelői és a hit tanúi” (290; RF 67). – Itt a *keresztelendő és elsőáldozáshoz járuló* (és a fiatalabb korban bérmeáldozó) gyermekek *szüleiről* lehet szó. – Több országban gyakorlat, hogy az elsőáldozók oktatásakor első célnak a szülők hitbeli elmélyítését tekintik (az egyház számos korábbi előírásának megfelelően).⁶ Őket törekszenek elvezetni arra, hogy valóban „a hitre nevelők, és a hit tanúi” lehessenek gyermekeik számára. Hiszen a szülői példa híján a gyermek vallási élete is rövidesen az ellentétjére fordul annak, mint, amit a hittanon tanult. (Használják azt a kreatív módszert, mely elsőként a szülőket készítik fel, majd az ő feladatukká próbálja tenni, hogy adják át az evangéliumi anyagot gyermekeiknek.)

A családok természetükből fakadóan *küldöttek*. Ennek megvalósulása érdekében a lelkipásztorkodásnak, az elkötelezett párok segítségével „**olyan képzési programokat** kell felajánlania, amelyek **táplálják a házasságot**” (RF 66). „A család küldetése magában foglalja a házastársak termékeny kapcsolatát, a gyermekek nevelését, a *házasság szentségéről való tanúságtételt, más párok felkészítését a házasságra és a nehézséggel küzdő párok vagy családok baráti kísérését*. Ebből látszik, mennyire fontos az evangelizáció és katechetikai törekvés, amely a család belseje felé irányul... Ebben nagy segítséget jelent a **családi katekézis, mint hatékony módszer a fiatal szülők képzésére**, amely tudatosítja bennük küldetésüket...” (RF 89)

⁶ vö. Catechesi Tradendae (1979) 43; Általános Katechetikai Direktórium (1971) 20; Katekézis általános Direktóriuma (1997), 59, 173-176

b) Segítség-nyújtás a gyermekek nevelésében (AL 259–290).

„Az egyik alapvető kihívás, amellyel a mai családnak szembe kell néznie, bizonyosan a **nevelés kihívása**, amelyet bonyolulttá tett a mai kulturális valóság és a média... A **média** túlságosan behatol a családi élet mindennapjaiba...” (RF 66-67). – Ferenc pápa levelének 7. fejezete összefoglalja a **keresztény nevelés alapelveit** (nagyon gyakorlatias útmutatásokkal). Beszél a tiltás vagy a „határok” fontosságáról, a mindent átfogó szeretet szükségességéről, a párbeszédesebb nevelésről, az apai–anyai szerepről stb.

Felhívja az egyházi felső vezetést, a **plébániákat és munkatársaikat**, az egyházi egyesületeket, intézményeket és katolikus **iskolákat**, hogy *nyújtsanak támogatást* a családoknak a keresztény nevelés terén: előadásokkal, megbeszélésekkel tanácsadásokkal is (AL 246, 279). **Létre kell hozni olyan képzési programokat**, amelyek irányt mutatnak – az egymással olykor ellentétes (vagy egyoldalúan liberális) nevelési modelleket felkínáló világban – a helyes szülői, nevelői magatartásra (AL 279, 280, RF 66-68).

Fontosnak látja többször hangsúlyozni: „**Bátorítani kell a katolikus iskolákat**, hogy segítsék a diákokat érett felnőtté válni, akik Jézus szerető tekintetével tudják nézni a világot és az életet.” (AL 279; RF 68)

E feladatok megvalósítása is *tervezést* és katolikus szellemű szakembereket igényel. (Példamutató a protestáns Harmat Kiadó tevékenysége a neveléssel foglalkozó irodalom válogatásának és kiadásának terén. Nagy szükség volna a keresztény-katolikus **nevelés alapelveit összefoglaló kézikönyv** összeállítására is házasságok számára.)

c) Képzések a családközösségek létrehozására, támogatására

A pápa buzdítása többszörösen kiemeli, mily nagy segítséget nyújt a házaspárnak, a családnak, ha egy közösségben otthont, védelmet talál (pl. AL 229). *Erdő Péter bíboros*, a színódus főrelátora megfogalmazásában: „Olyan közösségekre van szükség, amelyek az élet valamennyi területén képesek a hitnek megfelelően cselekedni, *segíteni, kísérni* tagjaikat, ugyanakkor van kisugárzásuk a világ felé is. Akik képesek *befogadni és erősíteni* azokat is, akiknek ’házassági állapotuk rendezetlen vagy rendezhetetlen’”. „Ahol nincsenek házasságok, ott *kezdeményezni kell* a kialakulásukat.” (Új Ember 2016 ápr. 17)

A plébánia „egy családokból álló család” – írja a színódusi dokumentum. A plébánia feladata, hogy legyen segítségére a plébánián élő családoknak, hogy egymásra találjanak, továbbá hogy *koordinálja a családokkal kapcsolatos feladatokat*, s a család-csoportokat. Ez a koordináció és a családokkal kapcsolatos feladatok áttekintése is megfelelő **képzettséget** igényel (RF 78), amely képzést nyilvánvalóan *egyházmegyei vagy országos* szinten kell biztosítani.

A színódus a lelkipásztorkodásnak is és maguknak a keresztény családoknak is új módon teszi feladatává a családi *közösségek létrehozását*: A családoknak „fel kell fedezniük a többi családdal való közösség örömét. Kívánatos lehetőséget biztosítani arra, hogy kis családközösségek jöjjenek létre, mint az evangéliumi értékek élő tanúi.” (90 vö. 89) Erre a lelkipásztori bölcsesség (FC 69) és a család-kutatás tudományai is rámutatnak.

A zsinat, majd a 2015-ös Színódus is ilyen összefüggésben hangsúlyozza, hogy a család-csoportok „törekedjenek tanítással és gyakorlati útmutatással támogatni a fiatalságot”, valamint az új házaspárokat (RF 14, 39,60; vö. Egyház a mai világban 52)

d) Felkészítés a házassági krízisekre

A pápai buzdítás részletesen foglalkozik a házassági krízisekkel is (köztük pl. a betegségek, halálesetek traumájáról), utat mutatva a lelkipásztorkodásnak is, hogy a család a legfájdalmasabb helyzetekben szorul rá leginkább a támogatásra (AL 232).

4) Elkísérni és integrálni a törékenységet (AL 291–312.)

Az Egyház társadalmi tanításának régóta ismételt alapelve: hogy az Egyháznak mindenkinek van küldetése, de kiemelten a legszegényebbekhez. (Vö. PPr 74-75; Sollicitudo rei Socialis 42; NMI 50; EG 198)

Már az evangelizációval foglalkozó 2012-es szinóduson is megjelent a korábbiaknál is nagyobb hangsúllyal e gondolat, hogy a *világ legrosszabbnak ítélt helyzeteiben, és az ott élőkben is fedezzük fel „az ige magvait”, a transzcendencia keresését*, és erre építve keressük az evangelizáció útjait. Ugyanerről beszél Ferenc pápa minden írása (vö. EG, MV) a családdal foglalkozó szinódus dokumentuma, és Ferenc pápa AL c. szinódusi apostoli buzdítása.

Ferenc pápa szavaival: „Anyaként, feltétel nélkül kell szeretnünk minden családot, de különösképpen azokat, amelyek nehéz időszakon mennek keresztül: *egyetlen családnak sem szabad azt éreznie, hogy magára hagyta az Egyház, vagy hogy ki lenne zárva az Egyház szeretetéből és öleléséből.*”⁷ *A hívő családok lelkére köti: „A családok küldetése magában foglalja (az ismert alapfeladatok mellett) a nehézségekkel küzdő párok vagy családok baráti kíséretét is”* (RF 89).

A dokumentum felsorol *sokféle rászoruló*: pl. *az elvált-elhagyottakat, az egyszülős családokat, a családokat, amelyekben az apa hosszú ideig távol van családjától, a leányanyákat, a sebzett körülmények között élő gyermekeket, szülőket, akik fogyatékos gyermekeket nevelnek, az özvegyeket, öregeket, és azokat is, akik anyagi krízisbe kerültek*. Bármilyen legyen is jelen állapotuk oka, „támaszt és vigaszt kell találniuk a többi családnál, illetve a plébániai pasztorális szerveknél”. És támaszt kell találniuk a *homoszexuálisoknak* és családjaiknak is (AL 250). – A RF felsorol még több **társadalom peremére szorult** csoportot, mint a *cigányok, hajléktalanok, menekültek* társadalmilag megbélyegzettek. „A názáreti Családnak is része volt a kirekesztésben. De Jézus szavai félreérthetetlenek: 'Amit a legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek.'” (RF 15, 21-25)

Az elvált újraraházassodottakkal

– kapcsolatban a RF és Ferenc pápa buzdítása arra az elvre épít, amelyet már az 1980-as család-szinódus, majd Szent II. János Pál pápa is megfogalmazott a Familiaris Consortioban (84/e). Hogy az ilyen eseteket sem szabad „leírni”, hanem jó pásztorként utánuk kell menni, és lehetőség szerint tovább segíteni őket a jézusi úton. Hiszen *minden elvált helyzete más és más*, és a lelkipásztori bölcsességnek és irgalomnak kell megtalálnia a helyes utat, amely egy esetben az ilyen személyek lelki továbbvezetésének megfelel (AL 242).

---

⁷ Ferenc pápa záróbeszéde a családszinóduson 2015. X. 24

„Fontos éreztetni az elvált újrَاهázasodottakkal (minél inkább úgy tőnik, hogy a válás nem elsősorban az ő vétkő volt), hogy ő is az Egyház tagjai, és hogy „nincsenek kiközösítve”. Ők (a maguk sebeivel) teljes reájuk figyelésre és tiszteletteljes kísérésre szorulnak.” A lelkipásztorok tegyenek meg „mindent azért, hogy vegyenek részt az egyházi közösség életében” (AL 242-243; vő. RF 84-86; FC 84/e))

„Az egyházi közösség sem hagyhatja magára az elvált és újrَاهázasodott szőlőket. Ellenkezőleg segíteni kell őket nevelési feladatuk teljesítésében, hogy keresztény életre tudják nevelni gyermekeiket.” (RF 246; vő. AL 201)

Ilyen összefőggésben, az 1980-as család-szinódust, és szent II János Pál pápát idézve (vő. FC 33) az AL is arra hív, hogy *soha ne használjuk ezt a kifejezést* pl. az elvált újrَاهázasodottak esetében, hogy „**halálos bűnben élnek**” (AL 301). A halálos bűnről olyan esetben beszélhetőnk: ha valaki teljes tudatossággal és akarattal szembefordult Isten akaratával, és Istennel szembefordulva akar élni. „Az Egyház útja az, hogy **örökre nem ítél el senkik**: hanem Isten irgalmát árasztja mindazokra, akik őszinte szívvel kérik azt.” (AL 296-297) „Egyetlen lelkipásztor sem lehet elégedett, ha azokkal szemben, akik „szabálytalan” életállapotban élnek csupán erkölcsi törvényeket alkalmaz: mintha ezek kövek volnának, amelyeket rádobhat az elítélt személyre”, (amint a farizeusok tették a házasságtörő asszony megkövezésekor) (AL 305).

Az irgalom megnyilvánulása volt, hogy a pápa az elvált és újrَاهázasodottak részéről igényelt érvénytelenné nyilvánítás jogi eljárásának gyorsítására két apostoli levelet, motu proprio adott ki: „Mitis Iudex Dominus Iesus” és „Mitis et misericors Iesus”.

Az itt megjelenő irgalom semmiképp sem jelenti, hogy az Egyház nem vallaná változtatlanul „a házasság teljes ideálját, amely Isten terve.” (AL 307) A lelkipásztoroknak is a gyakorlatban kell megtapasztalniuk az elvek és az irgalom kapcsolatát: Hiszen „amikor a híveknek az Evangélium teljes ideálját és az Egyház tanítását hirdetik, segíteniük kell őket arra, hogy egyidejőleg sajátítsák el a törekeny testvérek iránti együttérzés logikáját, és kerüljék el a túl kemény és türelmetlen ítélkezést” (308). – „Nem felejtethjők el, hogy az irgalmasság nem csupán az Atya cselekvésmődjja, hanem annak a kritériuma is, hogy kik az ő igazi gyermekei. Vagyis mind arra vagyunk hívva, hogy megéljők az irgalmasságot, mert mi már korábban részesőltőnk az irgalomban.” (AL 310; RF 85)

Erdő Péter bíborosunk így fogalmaz a pápai levéllel kapcsolatban: „Az egyensőlykeresésre törekszik, igyekszik elkerőlni a szélsőséges értelmezések lehetőségét. Ugyanakkor hangsőlyozza, hogy miközben fontos az Egyház hitének és fegyelmének egysége, a hagyományt mindig a különböző helyi kultőrák és körőlményeknek megfelelően kell értelmezni és alkalmazni. 'Saját örökségőnköt és a kinyilatkozottató Isten szavát akarjuk alkalmazni az élet különböző helyzeteiben'” (Új Ember 2016. ápr. 17) Azt aligha kell igazolni valakinek, hogy körőnk körőlményei, „kultőrája” a házasságról, családról, szexualitásról olyan magatartási mődelleket közvetít a mai párkapcsolatot kezdők számára, amelyet az Egyház nem hagyhat figyelmen kívül.

Az újránházasodottak lehetőségei

Az újránházasodott elváltakkal tehát a lelkipásztorkodásnak szeretettel meg kell értetni, hogy amikor az Egyház a felbonthatatlanságot védi, isteni értéket véd. De adott helyzetükkel ők is tanúivá lesznek ezen értéknek, pl. gyermekeik- és közösségük előtt. Ezért ne legyen harag a lelkükben, hanem ajánlják fel vezeklésül szenvedésüket, és használják ki a kegyelmi alkalmakat, amelyekkel egyesülhetnek Jézussal és építhetik az Egyházat. Amire így is lehetőségük van: a tökéletes bánat, a lelki áldozás, és az Egyház közösségében való élő részvétel, valamint a lelki vezetés kérése.

A szinódus új utakat is kijelölt, az elvált személyek lelkipásztori gondozása terén: „Kívánatos hogy az egyházmegyékben (a plébániákon) **tisztánlátást segítő kurzusokat** tartsanak, és hogy segítsék e személyek bekapcsolását az Egyház életébe. E házaspárokat *tájékoztatni kell* annak lehetőségéről, hogyan folyomódhatnak a házasság *semmisségét kimondó eljárásért.*” (RF 53) – Amennyiben egy elvált és újránházasodott pár kapcsolata „jelentős stabilitásra tett szert, alkalmasnak tekinthető, hogy *kísérést kapjon* a házasság szentsége felé.” Az ilyen párok „különös lelkipásztori odafigyelést igényelnek” (RF 54). „A pappal folytatott beszélgetés a helyes ítéletalkotáshoz vezet arról, ami akadályozza az Egyház életében való teljesebb részvételnek, valamint azokról a lépésekről, amelyek elősegíthetik az Egyház életében való teljesebb részvételt.” (RF 86)

Befejezésként - A keresztény család küldetése korunkban

A család a társadalomnak és az Egyháznak is alapvető sejtje; a II. Vatikáni Zsinat megnevezése szerint „kis Egyház”, a Szentháromság ikonja a földön. Mélyen elgondolkodtató a Szinódus megfogalmazása: „az Egyház ahhoz, hogy teljesen megértse önnön misztériumát, a keresztény családra tekint, mint amely hamisítatlanul megmutatja azt” (RF 42). „A házasság szentségének erejében minden család (kiemelten) értékévé válik az Egyház számára... (Ezért) a család szentségi ajándékának megőrzése nemcsak az adott családra tartozik, hanem az egész keresztény közösségre...” (RF 52)

Ma abszurd támadások érik a házasságot, a családot, és az ún. fejlett világban az összeomlás jeleit mutatja. De minél nagyobb a sötétség, annál jobban ragyog a fény. Az Egyház, és azon belül a keresztény családok küldetése, hogy világítsanak és tanúsítsák a családi élet szépségét, és a keresztény élet és házasság kegyelmeit. Ez a szemlélet alapozza meg a Szinódusnak, illetve az Amoris Laetitia szinódusi buzdításnak tanítását és lelkipásztori meghívásait; és ennek a szemléletnek megújítására, elmélyítésére hív minden keresztényt és tágabban minden embert!